

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

Intangible
Cultural
Heritage

Government of Lesotho

Department of Culture
P.O Box 52
Maseru, Lesotho
Tel. +266 22321429

Published by Government of Lesotho 2019
Translated by PitsoKoelana (Mr) and MakatlehoLiphoto (Mrs)
Edited by Maimane Ketlalemang Clement (Dr)

Adapted: Lesotho National Commission for UNESCO

Department of Culture

P.O Box 52

Maseru, Lesotho

Tel. +266 22321429

Government of Lesotho

Published by Government of Lesotho 2019

Translated by PitsoKoelane (Mr) and MakatlehoLiphoto (Mrs)

Edited by Maimane Ketlalemang Clement (Dr)

Adapted: Lesotho National Commission for UNESCO

Lit`seloa

SELELEKELA	5
Tumellano ea Paballo ea Letlotlo la Boqapi ba Li-sa-Tšoareheng tsa Bochaba	5
Paris la 17 Mphalane 2003	5
I LIPEHELO TSE AKARETSANG	7
TEMANA EA 1 Morero le sepheo sa tumellano.	7
TEMANA EA 2 Litlhaloso.....	7
TEMANA EA 3 Kamano le melao e meng ea machaba.	8
II MEKHATLO E OELANG TLAS'A TUMELLANO	9
TEMANA EA 4 Seboka se Seholo sa Litho.	9
TEMANA EA 5 Komiti ea Mebuso ea Paballo ea Boqapi ba Li-sa-tšoareheng tsa Bochaba.....	9
TEMANA EA 6 Khetho le nako ea ho tsoara marapo ha litho tsa komiti.	9
TEMANA EA 7 Mesebetsi ea komiti.	10
TEMANA EA 8 Mekhoa eo komiti e sebetsang ka eona.	11
TEMANA EA 9 Kananelo ea mekhatlo ea boelets.	11
TEMANA EA 10 Ofisi ea Bongoli.....	11
III. PABALLO EA LETLOTLO LA BOQAPI BA LI-SA-TŠOAREHENG TSA BOCHABA BOEMONG BA NAHA 12	
TEMANA EA 11 Tšebetso ea litho.	12
TEMANA EA 12 Pokello le ngoliso ea tse fumanoang.	12
TEMANA EA 13 Mekhoa e meng ea paballo.	12
TEMANA EA 14 Thuto, tlhahiso-leseling le khaho ea bokhoni.....	13
TEMANA EA 15 Seabo sa sechaba, lihlopha le batho ka bomong.....	14
IV PABALLO EA LETLOTLO LA BOQAPI BA LI-SA-TŠOAREHENG TSA BOCHABA BOEMONG BA MACHABA	14
TEMANA EA 16 Lenane-kemeli la Letlotlo la Boqapi ba Li-sa-tšoareheng tsa Bochaba Bakeng la Lichaba ka ho Fapana. 14	
TEMANA EA 17 Lenane la letlotlo la Boqapi ba Li-sa-tšoareheng tsa Bochaba le Hlokgang Mehato e Potlakileng ea Paballo.	14
TEMANA EA 18 Matšolo, merero ea ntlafatso le mesebetsi ea paballo ea letlotlo la boqapi ba li-sa-tšoareheng tsa bochaba.....	15
V. TŠEBELISANO- 'MOHO LE LITHUSO TSA MACHABA	15
TEMANA EA 19 Tšebelisano- 'moho.....	15
TEMANA EA 20 Sepheo le merero ea lithuso tsa machaba.	16
TEMANA EA 21 Mefuta ea lithuso ea machaba.	16
TEMANA EA 22 Lipehelo tse laolang lithuso tsa machaba.	17
TEMANA EA 23 Likopo bakeng la lithuso tsa machaba.....	17
TEMANA EA 24 Seabo sa litho tse amohelang lithuso.	17
VI LETLOLE LA LETLOTLO LA BOQAPI BA LI-SA-TŠOAREHENG TSA BOCHABA	18
TEMANA EA 25 Sebopeliso le mehloli ea letlole.	18
TEMANA EA 26 Liabo tsa litho ho letlole.	19
TEMANA EA 27 Liabo tsa tlatsetso tse ntšetsoang Letlole ka boithaopo.	20
TEMANA EA 28 Matšolo a machaba a ho bokella lichelete.	20

<i>VII LITLALEHO</i>	20
TEMANA EA 29 Litlaleho tsa litho	20
TEMANA EA 30 Litlaleho tsa Komiti.	20
<i>VIII. MOLAOANA OA NAKOANA</i>	21
<i>TEMANA EA 31 Kamano ea Phatlalatso ea Mosebetsi e Khethehileng ea Neano-tabane le Letlotlo la Boqapi ba Li-sa-tšoareheng tsa Bochaba ba Lichaba.</i>	21
<i>IX MOLAOANA OA MAPOMELO</i>	21
TEMANA EA 32 Phetiso, kamohelo kapa kananelo.....	21
TEMANA EA 33 Ho kena	21
TEMANA EA 34 Ho kena tšebetsong ha Tumellano.	22
TEMANA EA 35 Linaha tsa puso e kopaneng kapa tse sebelisang melao-theo e arohaneng.....	22
TEMANA EA 36 Ho ikhula	23
TEMANA EA 37 Mosebetsi ea Bolisa.....	23
TEMANA EA 38 Lihlomathiso.	23
TEMANA EA 39 Litokomane tsa molao.	24
TEMANA EA 40 Ngoliso.....	24

SELELEKELA

Tumellano ea Paballo ea Letlotlo la Boqapi ba Li-sa-Tšoareheng tsa Bochaba Paris la 17 Mphalane 2003

Sebokeng se Sehololo sa Mokhatlo oa Machaba a Kopaneng Litabeng tsa Thuto, Mahlale le tsa Bochaba, e leng UNESCO ka bokhutšoanyane; se neng se tšoaretsoe mane Paris, se qalileng ka la 29 Loetse ho isa la 17 Mphalane 2003, tuloong ea bo 32.

Ho qotsoa molaong oa Machaba oa litokelo tsa botho, ka ho khetholoha, Phatlalatso ea Machaba ea 1948 mabapi le Litokelo tsa Botho, Selekane sa Machaba sa 1966 Moruong, Litabeng tsa Sechaba le Litokelo tsa Bochaba, esitana le Selekane sa Machaba sa 1966 Mabapi le Litokelo tsa Sechaba le Lipolotiki.

Ho hlokometsoe bohlokoa ba letlotlo la boqapi e le mohloli o moholo oa boiponahatso ba bongata ba bochaba har'a sechaba esita le ho tlisa metso ea ntšetsopele ea moshoelella joalokaha e tihisitsoe ke khothaletso ea UNESCO ka paballo ea mekhoha le meetlo, lipale le litšomo, tsa sechaba ea 1989, phatlalatso ea UNESCO EA MACHABA KA BONGATA BA Bochaba har'a sechaba ea 2001, le phatlalatso ea Istanbul ea 2002, e ileng ea ananeloa ke kopano ea "Boraro ea matona a tsa Bochaba."

Ho latela tlamahano e matla haholo lipakeng tsa letlotlo la boqapi ba li-sa-tšoareheng tsa bochaba le la tse tšoarehang hammoho le tiholeho.

Ho hlokometsoe mekhoha le litsela tse fetotseng lefatše motsana le liphetoho sechabeng, hammoho le maemo ao li a tlisang a litherisano tsa boitlhopho bocha lipakeng tsa lichaba tse fapaneng, joaloka ho hloka mamellano, tsena tsohle li fokotsa, li timetsa le ho senya letlotlo la boqapi ba li-sa-tšoareheng tsa bochaba; ka ho khetholoha ho tlišoang ke tihokeho ea mehloli ea paballo ea letlotlo le joalo.

Ho tseba ka boikemisetso ba machaba, le ngongoreho ea bohle ho baballa letlotlo la boqapi ba li-sa-tšoareheng tsa bochaba bakeng la bohle.

Ho eelloa hore lichaba, haholo-holo matsoalloa, lihlotšoana, esitana le batho ka bomong ka nako e 'ngoe, ba kenya letsoho le matla ho hlahisa, ho baballa, ho hlokomela

le ho tsosolosa letlotlo lena la boqapi ba li-sa-tšoareheng tsa bochaba; e leng ho tla matlafatsa le ho holisa mefuta ea bochaba le boqapi ba lichaba.

Ho ela hloko matla a mehato e nkiloeng ke UNESCO ho theha litša le ho hloma lisebelisoa tsa ho baballa letlotlo la bochaba; ka ho khetholoha Tumellano ea 1972 Bakeng la Paballo ea Letlotlo la Bochaba le Tlholeho la Machaba.

Ho ela hloko hape hore ho fihlela joale, ha ho melao e tlamang mahlakore a mangata ho baballa letlotlo la boqapi ba li-sa-tšoareheng tsa bochaba.

Ho hlokomelehile hore litumellano tsa machaba tsa joale, likhonthaletso le liqeto tse mabapi le letlotlo la bochaba le tsholeho, li lokela ho matlafatsoa le ho hlomathisoa ka lipheho tse ncha tse amang letlotlo la boqapi ba li-sa-tšoareheng tsa bochaba.

Ho latela temoho ea tshokeho ea ho matlafatsa mekhoa ea ho beha batho leseling, haholoholo moloko o mocha, ka bohlokoa ba letlotlo la boqapi ba li-sa-tšoareheng tsa bochaba le paballo ea lona.

Ho latela hore mekhatlo ea machaba le linaha tseo e leng litho li lokela ho tlatsetsa tumellanong ena ho baballa letlotlo leo esitana le molemong oa tšebeliso-‘moho le thusano.

Khopolong ea mananeo a UNESCO a shebaneng le letlotlo la boqapi ba li-sa-tšoareheng tsa bochaba, ka ho khetholoha Phatlalatso ea mesebetsi e khethehileng ea Naneo-taba (Bochaba) le letlotlo la machaba la li-sa-tšoareheng.

Ho latela bohlokoahali ba seabo sa letlotlo la boqapi ba li-sa-tšoareheng tsa bochaba ho tlisa batho ‘moho le ho boloka phapanyetsano ea maikutlo le kutloano lipakeng tsa bona.

Lintho li ananela Tumellano ena e le la leshome le metso e supileng Mphalane, 2003.

TEMANA EA 1 Morero le sepheo sa tumellano.

Merero le Sepheo sa Tumellano ena ke:

- a) Ho baballa letlotlo la boqapi ba li-sa-tšoareheng tsa bochaba;
- b) Ho netefatsa hore letlotlo la boqapi ba li-sa-tšoareheng tsa bochaba ba lichaba, lihlopha le batho ka bomong ba amehang lea hlonepshoa.
- c) Ho hlokomelisa baahi mekhahlelong ea mahae, linaha le machaba ka bohlokoa ba letlotlo la boqapi ba li-sa-tšoareheng tsa bochaba molemong oa ho tlisa kananelo ea seo ho bohle.
- d) Ho fana ka sebaka sa tšebeliso-‘moho le lithuso tsa machaba.

TEMANA EA 2 Litlhaloso

Molemong oa sepheo le merero ea Tumellano ena:

1. “Letlotlo la Boqapi ba li-sa-tšoareheng tsa bocha” le hlalosa e le litloaelo, litšoantši, boitlhaloso, tsebo, bokhoni le lisebelisoa, lithepa, tse entsoeng ka matsoho le libaka tsa bochaba (moetlo) le tse amahanngoang le tsona tseo sechaba, lihlopha esita le batho ka bomong ba li nkang e le letlotlo la bona la bochaba. Letlotlo lena le fetisoang ho tloha melokong ho isa molokong, le ntse le ntlafatsoa le ho nchafatsoa ke lichaba le lihlopha tsa batho ho latela tikoloho, kamano le tlholeho hammoho le nalane. Tsena li tlisa moea oa boitsebo le ho ea pele ka kutloisiso., Kahoo, hona ho holisa tlhomphe ea bochaba ho ea ka lichaba ho fapana esitana le boqapi ba bona. Bakeng la Tumellano ena, ho tla imamelloa letlotlo la bochaba joalokaha le amana ka kotloloho le melao ea joale ea machaba ea litokelo tsa botho esitana le metheo ea tlhomphe ea lichaba, lihlopha le batho ka bomong; ho imamelloe hape le ho fihlela tsoelopele ea moshoelella.
2. “Letlotlo la Boqapi ba li-sa-tšoareheng tsa Bochaba” joalokaha le hlalositsoe serapeng sa 1 kaholimo, le bonahala har’a tse ling mafapheng a latelang:
 - a) Neano-tabana le boitlholoso, ho kenyeletsoa puo, e leng eona e jereng le ho fetisa letlotlo la boqapi ba li-sa-tšoareheng tsa bochaba;

- b) Lipapali, lipina, lithoko le metjeko;
 - c) Litloaello tsa sechaba, mekhoha le meetlo, le mekete ea boithabiso;
 - d) Tsebo le litloaello tse mabapi le lefatše, sepaka-paka le tse ho tsona.;
 - e) Tse etsoang ka matsoho tsa bochaba joaloka ho bopa le ho loha.
3. “Paballo” e hlalosa e le mekhoha le litsela tse reretsoeng ho boloka tsoelopele ea letlotlo la boqapi ba li-sa-tšoareheng tsa bochaba, ho kenyeletsa tlalohanyo, poloko ka ngolo, liphuputso, poloko, tšireletso, kholiso, matlafatso, phetiso/neheletsano, haholoholo ka mokhoa oa thuto le phetiso ea tsebo ka mekhoha e meng e kantle ho sekolo esita le ho tsosolosa mahlakare a fapakaneng a letlotlo le joalo.
 4. “Linaha tse Amehang” kapa “Litho” ho boleloa linaha tse tlangoang ke Tumellano ena, ‘me tseo Tumellano ena e sebetsang ho tsona.
 5. Tumellano ena ka mokhoa o tšoanang e tlisa phetoho ho linaha tse boletsoeng temaneng ea 33, tse fetohang litho Tumellanong ena ho latela lipehelo tse hlalositsoeng Temaneng e boletsoeng. Ka mokhoa o tšoanang ka linaha tse amehang kapa litho ho boleloa litikoloho tse joalo / tsona linaha tseo.

TEMANA EA 3 Kamano le melao e meng ea machaba.

Ha ho letho le hlahang Tumellanong ena le ka hlalosoang e le:

- a) Ho fetola kapa ho nyenyefatsa boemo ba paballo tlas’a Tumellano ea 1972 mabapi le Paballo ea Letlotlo la Bochaba le Liemahale tsa Tlholeho tsa Machaba tseo ka kotloloho li amahanngoang le letlotlo la boqapi ba li-sa-tšoareheng tsa bochaba.
- b) Ho thunthetsa litokelo le boikarabelo ba litho, tse (litokelo le boikarabelo) kollang melaong ea machaba e amanang le litokelo tsa boqapi kapa tšebeliso ea mehloli ea lihloiloeng tseo le tsona e leng karolo ea bohlokoa.

II MEKHATLO E OELANG TLAS'A TUMELLANO

TEMANA EA 4 Seboka se Seholo sa Litho.

1. Seboka se seholo sa litho sea thehoa, 'me se tla tsejoa ka ho re ke "Seboka se Seholo". Tumellano e laoloa ka kotloloho ke Seboka se Seholo.
2. Seboka se Seholo se tla tšoaroa ka mokhoa o tloaelehileng hang kamor'a lilemo tse peli. Seboka se khethehileng se ka tšoaroa haeba litho li ka etsa qeto e joalo, kapa ka kopo ea komiti ea mebuso ka mabaka a amanang le Paballo ea letlotlo la Boqapi ba Li-sa-tšoareheng tsa Bochaba, kapa haeba litho tse etsang karolo ea 'ngoe borarong li etsa kopo e joalo.
3. Seboka se Seholo se tla iketsetsa Melao ea Tsamaiso.

TEMANA EA 5 Komiti ea Mebuso ea Paballo ea Boqapi ba Li-sa-tšoareheng tsa Bochaba.

1. Komiti ea Mebuso ea Paballo ea Letlotlo la Boqapi ba Li-sa-tšoareheng tsa Bochaba, e tla tsejoa e le "Komiti" e thehoa kahar'a UNESCO. E tla thehoa ka boemeli ba litho tse 18 tse khethiloeng ke litho tse kopaneng sebokeng se seholo, hang ha Tumellano ena e qala ho sebetsa ho latela Temana ea 34.
2. Palo ea litho tsa komiti e tla eketsehela ho 24 hang ha linaha tseo e leng litho tsa tumellano li fihlela 50.

TEMANA EA 6 Khetho le nako ea ho tšoara marapo ha litho tsa komiti.

1. Khetho ea litho tsa komiti e tla ipapisa le mokhoa oa teka-tekano boemeling ba likarolo tsa lefatše le ka ho fapanyetsana.
2. Litho tsa komiti li khetheloa ho tšoara marapo nako ea lilemo tse 'ne; li khethoa ke litho tsa Tumellano sebokeng se seholo.
3. Leha ho le joalo halofo ea litho tse khethiloeng likhethong tsa pele e tla tšoara marapo lilemo tse peli. Linaha tse joalo li tla hloauoa ka lotho likhethong tseo tsa pele.

4. Lilemo tse ling le tse ling tse peli Seboka se Seholo se tla ketha halofo ea litho tse ncha ho tšoara marapo.
5. Seboka se tla boela se tlatse likheo tsohle tse hlokanang ho tlatsoa.
6. Setho sa komiti ha se na ho khetheloa komiting makhetlo a mabeli a latelanang.
7. Lintho tsa komiti li khetha batho ba nang le litsebo ho ba baemeli mafapheng a fapakaneng a letlotlo la boqapi ba li-sa-tšoareheng tsa bochaba.

TEMANA EA 7 Mesebetsi ea komiti.

Ho sa qheleloe thoko mesebetsi e meng ea bohlokoa eo e e abetsoeng ke Tumellano ena, komiti e tla:

- a) Lisa sepheo le merero ea Tumellano, ho khothaletsa le ho lisa phethahatso ea tsona;
- b) Fana ka tataiso ka mekhoha e nepahetseng le ho etsa likhothaletso mabapi le mehato e lokelang ho nkoa molemong oa Paballo ea letlotlo la boqapi ba li-sa-tšoareheng tsa bochaba.
- c) Hlophisa le ho beha kapele ho Seboka se Seholo, ho ananela moralo oa tšebeliso ea lichelete tsa letlole ho ipapisitsoe le Temana ea 25;
- d) Tsoma mekhoha ea ho holisa lisebelisoa/mehloli le ho nka mehato e hlokehang ho fihlela tsena ho ipapisitsoe le Temane ea 25;
- e) Hlophisa le ho beha kapele ho Seboka se Seholo, ho ananela litsela tsa tšebetso ho phethahatsa Tumellano ena;
- f) Hlahloba litlaleho tse behiloeng kapele ho komiti ho latela Temana ea 29 le ho li beha ka bokhutšoanyane kapele ho Seboka se Seholo.
- g) Hlahloba likopo tse entsoeng ke litho tsa Tumellano le ho li etsetsa liqeto ho ipapisitsoe le lipehelo tsa ho hloaea merero, tse lokelang ho raloa ke komiti le ho ananeloa ke Seboka se Seholo bakeng la:
 - i) ho ngolisoa mananeng le merero-tšebetso tse boletsoeng Litemaneng tsa 16,17 le 18;
 - ii) ho fana ka lithuso tsa machaba ho latela Temana ea 22.

TEMANA EA 8 Mekhoa eo komiti e sebetsang ka eona.

1. Komiti e tla ikarabella ho Seboka se Seholo. E tla tlalehela Seboka ka mesebetsi le liqeto tsohle tsa eano.
2. Komiti e tla fetisa melaoana ea Tšebetso ea eona ka karolo ea bobeli-borarong ea bongata ba litho tsa eona.
3. Komiti e ka theha likomitjana tsa tšebetso tsa nakoana ho e thusa moo ho hlokehang ho phethahatsa mesebetsi ea eona;
4. Komiti e ka memela liphuthehong tsa eana mekhatlo ea sechaba kapa e ikemetseng kapa batho ka bomong ba litsebo tse itseng mafapheng a fapaneng a letlotlo la boqapi ba li-sa-tšoareheng tsa bochaba.

TEMANA EA 9 Kananelo ea mekhatlo ea boeletsisi.

1. Komiti e tla hlahisa ho Seboka se Seholo ho ananela, mekhatlo e ikemetseng e nang le litsebo litabeng tsa letlotlo la boqapi ba li-sa-tšoareheng tsa bochaba ho eletsisa komiti.
2. Hape komiti e tla hlahisa ho Seboka lipehelo le mekhoa ea ho fihlela kananelo le kananelo e joalo.

TEMANA EA 10 Ofisi ea Bongoli

1. Komiti e tla thusoa ke ofisi ea bongoli ea UNESCO.
2. Bongoli bo tla hlophisa litokomane tsa Seboka se Seholo le tsa komiti, bo rale lethathamo la liphutheho le ho bona hore liqeto lia phethahatsoa.

III. PABALLO EA LETLOTLO LA BOQAPI BA LI-SA-TŠOAREHENG TSA BOCHABA BOEMONG BA NAHA

TEMANA EA 11 Tšebetso ea litho.

Setho ka seng se tla;

- a) Etsa maoala 'ohle a hlokehang ho netefatsa paballo ea letlotlo la boqapi ba li-sa-tšoareheng tsa bochaba le fumanoang tikolohong ea sona;
- b) Har'a mekhoha ea paballo e hlalositsoeng Temaneng ea 2 serapeng sa 3, setho se tla hloaea le ho hlalosa litšobotsi tse fapaneng tsa letlotlo la boqapi ba li-sa-tšoareheng tsa bochaba le fumanoang kahar'a naha ka tšebeliso le sechaba, lihlotšoana le mekhatlo e ikemetseng.

TEMANA EA 12 Pokello le ngoliso ea tse fumanoang.

1. E le ho netefatsa hore tse lokelang li hloailoe molemong oa ho baballoa, setho ka seng se tla etsa lethathamo, ho ipapisitsoe le boemo ba setho, le bontšang pokello le ngoliso ea letlotlo la boqapi ba li-sa-tšoareheng tsa bochaba le fumanoang tikolohong ea habo setho. Mathathamo a tla ntlafalatsoa nako le nako.
2. Ha setho se tlaleha ho komiti nako le nako, ho latela Temana ea 29, se tla beha komiti leseling ka mathathamo a joalo.

TEMANA EA 13 Mekhoa e meng ea paballo.

E le ho netefatsa polokeho, ntlafatso le kholisa ea letlotlo la boqapi ba li-sa-tšoareheng tsa bochaba le fumanoang kahar'a naha ka 'ngoe, setho ka seng se tla ikitlaetsa:

- a) ho kenya tšebetsong leano le reretsoeng ho holisa tšebetso ea letlotlo la boqapi ba li-sa-tšoareheng tsa bochaba sechabeng, le ho kenyeletsa paballo ea letlotlo le joalo meralong ea manane.
- b) ho abela mosebetsi kapa ho theha mokhatlo kapa mekhatlo e nang le boiphihlelo paballong ea letlotlo la boqapi ba li-sa-tšoareheng tsa bochaba le fumanoang kahar'a naha.

- c) ho kenya tšebetsong lithuto tsa mehlale, botsebi (botekheniki), boqapi (boqhetseke) le mekhoha ea liphuputsoho ka morero oa ho atlehisa paballo ea letlotlo la boqapi ba li-sa-tšoareheng tsa bochaba; haholo-holo letlotlo la boqapi bona le tlokotsing.
- d) ho sebelisa litsela tse hlokehang tsa molao, botsebi, taolo kapa tsamaiso ea lichelete ka sepheo sa:
 - i) ho theha kapa ho matlafatsa litsi tsa koetliso ho hlokomela paballo ea letlotlo la boqapi ba li-s-tšoareheng tsa bochaba le ho fetisa letlotlo le joalo ka tšebeliso ea lithala le mabala a litšoantšiso tse joalo;
 - ii) ho fana ka tsebo ka letlotlo la boqapi ba li-sa-tšoareheng tsa bochaba, feela ho ntse ho hlompheua mekhoha le meetlo e laolang phano ea litsebo tse joalo;
 - iii) ho theha litsi tsa pokello le poloko ea letlotlo la boqapi ba li-sa-tšoareheng tsa bochaba le ho etsa hore li fihlelehe habobebe.

TEMANA EA 14 Thuto, tlhahiso-leseling le khaho ea bokhoni.

. Setho ka seng se tla ikitlaetsa ka mekhoha eohle e lokelang ho;

- a) netefatsa kelotlhoko, tlhompho le ntlafatso ea letlotlo la boqapi ba li-sa-tšoareheng tsa bochaba kahar'a sechaba ka;
 - i) thuto, tlhahiso-leseling, matšolo a phetiso le kanetso ea litaba le litsebo, a tobisitsoeng sechabeng ka kakaretso, haholoholo bacha;
 - ii) mananeo a thuto le koetliso a khethehileng a tobisitsoeng ho sechaba le lihlopha tse amehang;
 - iii) mekhoha ea ho aha bokhoni pabalong ea letlotlo la boqapi ba li-sa-tšoareheng tsa bochaba, haholo-holo taolo le liphuputso tsa mahlale; le
 - iv) ho fetisa tsebo ka mekhoha e meng;
- b) hlokomelisa sechaba ka likotsi tse ka behang letlotlo le joalo tsietsing le mekhoha e ka lateloang ho boloka tumellano ena.
- c) holisa thuto ka tšireletso ea libaka tsa tlholeho le tse nang le nalane e itseng tseo boteng ba tsona bo leng bohlokoa ho hlalosa letlotlo la boqapi ba li-sa-tšoareheng tsa bochaba.

TEMANA EA 15 Seabo sa sechaba, lihlopha le batho ka bomong.

Kahar'a meralo ea mekhoha ea paballo ea letlotlo la boqapi ba li-sa-tšoareheng tsa bochaba, setho ka seng se tla ikitlaeletsisa ho bona hore mekhahlelo eohle ea sechaba, lihlopha, 'me moo ho hlokehang le batho ka bomong ba kenyeletsoa ho kenya letsoho ho qapa, ho boloka le ho fetisa letlotlo le joalo; esita le ho le laola.

IV PABALLO EA LETLOTLO LA BOQAPI BA LI-SA-TŠOAREHENG TSA BOCHABA BOEMONG BA MACHABA
--

TEMANA EA 16 Lenane-kemeli la Letlotlo la Boqapi ba Li-sa-tšoareheng tsa Bochaba Bakeng la Lichaba ka ho Fapana.

1. E le mokhoa oa ho hlokomelisa ka mokhoa o hlakileng, letlotlo la boqapi ba li-sa-tšoareheng tsa bochaba le tlhokomeliso ka bohlokoa ba lona le ho khothaletsa lipuisano tse hlomphang mefutafuta ea bochaba; ka kopo ea litho tse amehang komiti e tla rala, e boloke, le ho phatlalatsa lenane-kemeli la letlotlo la boqapi ba li-sa-tšoareheng tsa bochaba bakeng la lichaba ka ho fapana le nepahetse.
2. Komiti e tla rala le ho hlahisa Sebokeng se Seholo, hore se ananele lipehelo tsa ho theha, ho hlomathisa le ho phatlalatsa lenane le boletsoeng.

TEMANA EA 17 Lenane la letlotlo la Boqapi ba Li-sa-tšoareheng tsa Bochaba le Hlokang Mehato e Potlakileng ea Paballo.

1. E le ho nka likhato tse hlokehang tsa paballo, Komiti e tla etsa, ntlafatsa le ho phatlalatsa lenane la letlotlo la Boqapi ba Li-sa-tšoareheng tsa Bochaba le Hlokang Mehato e Potlakileng ea Paballo, 'me e tla ngola letlotlo le joalo, lenaneng ka kopo ea setho se amehang.
2. Komiti e tla rala le ho teka kapel'a Seboka se Seholo ho ananela lipehelo tsa ho etsa, ho ntlafatsa le ho phatlalatsa lenane le joalo.

3. Moo ho hlokehang bohato bo potlakileng haholo – ‘me sepheo sa lipehelo tse lokelang se tla ananeloa ke Seboka se Seholo ka khotlaetso ea komiti – komiti e ka ngola letlotlo le amehang lenaneng le boletsoeng serapeng sa 1, ka therisano le setho se amehang.

TEMANA EA 18 Matšolo, merero ea ntlafatso le mesebetsi ea paballo ea letlotlo la boqapi ba li-sa-tšoareheng tsa bochaba.

1. Ho ipapisitsoe le likopo tse entsoeng ke litho, ho latela lipehelo tse tla hlaloso ke komiti le ho ananeloa ke Seboka se Seholo, nako le nako komiti e tla hloaea, ‘me e holise boemong ba naha, tikoloho mananeo (matšolo), merero ea ntlafatso le mesebetsi ea paballo ea letlotlo eo maikutlong a komiti e bontšang ka mokhoa o hlakileng sepheo le merero ea tumellano ena, ho etsoe hloko litlhoko tse khethehileng tsa linaha tse holang.
2. E le ho fihlela sepheo sena, komiti e tla hlahloba le ho ananela likopo tse hlokanang lithuso tsa machaba ho tsoa ho litho bakeng la tlhophiso ea likopo tse joalo.
3. Komiti e tla sala morao phethahatso ea merero ea ntlafatso, matšolo le mesebetsi ka ho anetsa litloaello tse ntle, e sebelisa mekhoha e tla laoloa ke eona.

V. TŠEBELISANO-‘MOHO LE LITHUSO TSA MACHABA
--

TEMANA EA 19 Tšebeliso- ‘moho.

1. Ho latela tumellano ena, tšebeliso-‘moho ea machaba har’a tse ling e kenyeletsa phapanyetsano ea litaba le boiphihlelo, likhato tse kopanetsoeng, le ho fumana mekhoha ea lithuso ho litho litekong tsa tsona tsa ho baballa letlotlo la boqapi ba li-sa-tšoareheng tsa bochaba.

2. Ho sa qheleloe thoko litemana tsa melao ea naha, molao oa moetlo le litloaelo, litho li ela hloko hore paballo ea letlotlo la boqapi ba li-sa-tšoareheng tsa bochaba ke taba ea lichaba ka kakaretso, 'me ho fihlela seo li itlama ho sebelisana-'moho boemong ba linaha ka bobeli, ba mabatooa, litikoloho ka botsona esita le ba machaba.

TEMANA EA 20 Sepheo le merero ea lithuso tsa machaba.

Lithuso tsa machaba li ka fanoa ho latela sepheo le merero e latelang:

- a) Paballo ea letlotlo la bochaba le ngotsoeng Lenaneng la Letlotlo la Boqapi ba Li-sa-tšoareheng tsa bochaba le Hlokang Paballo e Potlakileng.
- b) Ho hlophisa lenane la tse fumanoang kahar'a naha ho latela temana tsa 11 le 12
- c) Ho tšehetsa matšolo le merero ea ntlafatso le mesebetsi e etsoang boemong ba naha, mabatooa le litikoloho; tse reretsoeng paballo ea letlotlo la boqapi ba li-sa-tšoareheng tsa bochaba.
- d) Le morero o mong feela oo komiti e ka bonang o hlokeha.

TEMANA EA 21 Mefuta ea lithuso ea machaba.

Thuso e fanoang ke komiti ho setho e tla laoloa ke melaoana ea tšebetso e hlahang Temaneng ea 7 le ke tumellano e hlalositsoeng Temaneng ea 24, 'me thuso e joalo e tla latela mekhoha e latelang:

- a) Boithuto mabapi le mekhoha e fapakaneng ea paballo;
- b) Ho fana ka litsebi le batho ba etsang mesebetsi ea paballo;
- c) Ho koetlisa basebetsi bohle ba hlokoang;
- d) Ho pharalatsa mekhoha ea ho tlisa boleng le mekhoha e meng
- e) Ho theha le ho sebelisa meralo ea tšebetso
- f) Ho fana ka lisebelisoa le litsebo;
- g) Mekhoha e meng ea lithuso tsa lichelete le botsebi, ho kenyeletsoa (moo tlhoko e joalo e ka bang teng), ho fana ka mekitlana ka tsoala e tlaase esita le liphallelo.

TEMANA EA 22 Lipehelo tse laolang lithuso tsa machaba.

1. Komiti e tla rala mokhoa oa ho hlahloba likopo bakeng la lithuso tsa machaba, 'me e tla qolla lintlha tse tla kenyeletsoa likopong tse joalo, joaloka mekhoa e lebeletsoeng le mekhoa e ka hlokehang ho sebetsana le maemo a itseng hammoho le tekolo ea likhakanyo tsa lichelete ho phetha mosebetsi eo.
2. Bakeng la maemo a tšohanyetso, likopo tsa lithuso li tla hlahlojoa ke komiti e le taba e hlokolosi.:
3. E le ho fihlela geto komiti e tla etsa boithuto le litherisano kamoo e ka fumanang ho hlokeha kateng.

TEMANA EA 23 Likopo bakeng la lithuso tsa machaba.

1. Setho ka seng se ka etsa kopo ea thuso ea machaba ho komiti molemong oa paballo ea letlotlo la boqapi ba li-sa-tšoareheng tsa bochaba le fumanoang tikolohong ea habo setho se joalo.
2. Kopo e joalo e ka etsoa ka kopanelo ke litho tse peli kapa ho feta.
3. Kopo e tla kenyeletsa litaba tse hlalositsoeng Temaneng ea 22 serapeng sa 1 hammoho le litokomane tse hlokehang.

TEMANA EA 24 Seabo sa litho tse amohelang lithuso.

1. Ho ipapisitsoe le lipheho tsa tumellano ena, lithuso tsa machaba tse tla fanoa li tla laoloa ke tumellano e lipakeng tsa setho se amohelang thuso le komiti.
2. Ho latela molao, setho se amohelang thuso, se tla; arolelana litšenyehelo tsa mekhoa ea paballo bakeng la thuso ea machaba e fanoang; se itekantse mesikaro ho latela matla a sona.

3. Setho se amohelang thuso se tla nehelana ho komiti, tlaheho mabapi le tšebeliso ea lithuso tse fanoeng bakeng la paballo ea letlotlo la boqapi ba li-sa-tšoareheng tsa bochaba.

VI LETLOLE LA LETLOTLO LA BOQAPI BA LI-SA-TŠOAREHENG TSA BOCHABA

TEMANA EA 25 Sebopeho le mehloli ea letlole.

1. Letlole le thehoang, ke la paballo ea letlotlo La boqapi ba li-sa-tšoareheng tsa bochaba: 'me le tla tsejoa ka ho re ke "Letlole".
2. Letlole, le tla kenyeletsa mokotla o thehiloeng ho ipapisitsoe le melaoana ea lichelete ea UNESCO
3. Mehloli ea letlole e tla kenyeletsa:
 - a) Liabo tse tsoang ho litho
 - b) Lichelete tse abetsoeng morero ona ke seboka se Seholo sa UNESCO.
 - c) Liabo, limpho le mafa a ka fanoang ke:
 - i) Linaha tse ling;
 - ii) Mekhatlo le matšolo a Mokhatlo oa Machaba a Kopaneng, haholoholo UNDP esita le mekhatlo e meng ea machaba;
 - iii) Mekhatlo e meng ea sechaba kapa mekhatlo e ikemetseng esita le batho ka bomong;
 - d) Litsoala tse fumanoang ho tsoa lipolokelong tsa letlole;
 - e) Lichelete tse ling tse bokelloang ka liabo le lithuso tse fumanoang matšolong a hlophisitsoeng molemong oa letlole,
 - f) Mehloli e meng e lumeletsoeng ke melaoana ea letlole, e tla ngoloa ke komiti.
4. Tšebeliso ea mehloili ke komiti e tla laoloa ho ipapisitsoe le tataiso e behiloeng ke Seboka se Seholo.
5. Komiti e ka amohela liabo le mefuta e meng ea lithuso bakeng la merero e akaretsang le e khethehileng ea ntlafatso, haeba mereo e joalo ea ntlafatso e ananetsoe ke komiti.

6. Ha ho lipehelo tsa lipolotiki, moruo, leha e le life tse thulanang le merero ea tumellano ena tse tla amahanngoa le liabo tse ntšetsoang letlole lena.

TEMANA EA 26 Liabo tsa litho ho letlole.

1. Ho sa qheleloe thoko liabo tsa tlatsetso tse ntšoang ka boithaopo, litho tsa tumellano ena li itlama ho lefa liabo letloleng bonyane lilemo tse ling le tse ling tse peli; e le liabo tse lekanang bakeng la litho tsohle, 'me, li tla laoloa ke Seboka se Seholo. Qeto ena ea Seboka e tla nkoa ho latela bongata ba litho tse teng, tse khethang, 'me li sa etsa phatlalatso e hlahang serapeng sa 2 sa Temana ena. Seabo sa setho se ke ke sa ba kaholimo ho karolo ea pele lekholong (1%) ea seabo se tloaelehileng ho latela likhakanyo tsa lichelete tsa UNESCO.

2. Leha ho le joalo Naha ka 'ngoe e boletsoeng Temaneng ea 32 kapa 33 ea Tumellano ena, e ka phatlalatsa nakong eo e fanang ka mangolo a ho tekena ho amoheloa, ho ananeloa kapa ho kena hore e ke ke ea tlangoa ke lipehelo tse hlahang serapeng sa 1 sa Temana ena.

3. Setho sa tumellano ena se entseng phatlalatso e boletsoeng serapeng sa 2 sa Temana ena se tla ikitlaetsa ho hula phatlalatso e boletsoeng ka ho hlokomelisa Motsamaisi-Kakaretso oa UNESCO. Leha ho le joalo ho hula phatlalatso ho ke ke ha kena tšebetsong ka lebaka la seabo se lokelang ho ntšoa; hofihlela phutheho e latelang ea Seboka se Seholo e buloa.

4. Ho thusa komiti ho rala mesebetsi ea eona hantle, liabo tsa litho tsa tumellano ena tse entseng phatlalatso e boletsoeng serapeng sa 2 sa Temaneng ena li tla ntšoa ka mokhoa o tloaelehileng, bonyane ka lilemo tse ling le tse ling tse peli. Liabo tse joalo ha lia lokela ho fapana haholo le tseo litho li neng li tla lokela ho li ntša e bang li ne li tlangoa ke lipehelo tse boletsoeng serapeng sa 1 sa Temana ena.

5. Setho sefe le sefe sa tumellano ena se saletseng morao ka tefo ea liabo tse tlamang kapa tse ntšoang ka boithaopo; e le ka nako ea selemo sa tšebetso le se tloaelehileng

se etellang pele setho se joalo, se ke ke sa khetheloa komiting. Pehelo ena e ke ke ea ama khetho ea pele ea komiti. Nako ea setho sefe kapa sefe seo e seng e le setho sa komiti, e tla fihla pheletsong nakong ea likhetho e boletsoeng Temaneng ea 6 ea tumellano ena.

TEMANA EA 27 Liabo tsa tlatsetso tse ntšetsoang Letlole ka boithaopo.

Litho tse lakatsang ho ntša liabo ka boithaopo kaholimo ho tse lebeletsoeng ho latela Temana ea 26, li tla tsebisa komiti kapele kamoo ho ka etsahalng kateng e le ho thusa komiti ho rala mesebetsi ea eona ka tšoanelo.

TEMANA EA 28 Matšolo a machaba a ho bokella lichelete.

Kahohle-hohle kamoo ho ka etsahalng kateng, litho li tla thusa matšolong a machaba a ho bokella lichelete a hlophisitsoeng molemong oa Letlole, tlas'a UNESCO.

VII LITLALEHO

TEMANA EA 29 Litlaleho tsa litho

Litho li tla finyeletsa litlaleho ho komiti, li latetse mekhoha le linako tse tla hlalosoa ke komiti. Litlaleho tse joalo li be holim'a melao, tsamaiso le matsapa a nkiloeng ho phethahatsa Tumellano ena.

TEMANA EA 30 Litlaleho tsa Komiti.

1. Ho ipapisitsoe le mesebetsi ea eona le litlaleho tsa litho tse hlahileng Temaneng ea 29, komiti e tla fana ka tlaleho ho Seboka se Seholo liphuthehong tsa sona.

2. Tlaleho e tla fanoa ho Seboka se Seholo sa UNESCO.

VIII. MOLAOANA OA NAKOANA

TEMANA EA 31 Kamano ea Phatlalatso ea Mesebetsi e Khethehileng ea Neano-taba le Letlotlo la Boqapi ba Li-sa-tšoareheng tsa Bochaba ba Lichaba.

1. Komiti e tla kenyelletsa Lenaneng-kemeli la Letlotlo la Boqapi ba Li-sa-tšoareheng tsa Bochaba ba Lichaba, lithopa tse phatlalalitsoeng e le 'Mesebetsi e Khethehileng ea Neano-taba le Letlotlo la Boqapi ba Li-sa-tšoareheng tsa Bochaba ba Lichaba' pele Tumellano ena e kena tšebetsong.
2. Ho hapelloa ha lithopa tsena Lenaneng-kemeli la Letlotlo la Boqapi ba Li-sa-tšoareheng tsa Bochaba ba Lichaba ha ho na ho ama liphelelo tse ka sebelisoang hamorao ngolisong ea mesebetsi ea mofuta ona ho ipapisitsoe le Temana ea 16 serapeng sa 2.
3. Ho ke ke ha hlola ho e ba le phatlalatso e 'ngoe ha Tumellano ena e se e sebetsa.

IX MOLAOANA OA MAPOMELO

TEMANA EA 32 Phetiso, kamohelo kapa kananelo.

1. Tumellano ena e tla fetisoa, amoheloa kapa ananeloa ke litho tsa UNESCO ho latela tsamaiso ea melao-theo ea tsona (litho).
2. Melao ea ho fetisa, ho amohela kapa ho ananela, e tla nehelanoa ho Motsamaisi-kakaretso oa UNESCO.

TEMANA EA 33 Ho kena

1. Tumellano ena e baletsoe ho kena ke linaha tsohle tseo e seng litho tsa UNESCO tse memetsoeng sebokeng se seholo sa UNESCO ho e amohela kapa ho e lahla.

2. Tumellano e boetse e buletsoe ho kenoa ke linaha tse nang le boipuso ba lehae bo ananetsoeng ke Mokhatlo oa Machaba a Kopaneng; leha e ba li e-so fumane boipuso bo phethahetseng ho latela qeto ea 1514(XV), ea Seboka se Akaretsang, 'me li na le boikemelo litabeng tse laoloang ke Tumellano ena; ho kenyeletsoa boikemelo ba ho kena lilekaneng tse amang litaba tse joalo.
3. Mangolo a molao a kopo a tla nehelanoa ho Motsamaisi-kakaretso oa UNESCO.

TEMANA EA 34 Ho kena tšebetsong ha Tumellano.

Tumellano ena e tla kena tšebetsong likhoeli tse tharo kamor'a letsatsi la hore e be ho nehelanoa ka molao oa mashome a mararo oa ho fetisoa, ho amoheloa le ho ananeloa; empa hona ho ama linaha tse nehelaneng ka mangolo a kopo a ho fetisoa, ho amoheloa le ho ananeloa letsatsi pele kapa hona letsatsing leo. E tla qala ho sebetsa ho linaha tse ling khoeli tse tharo kamor'a ho finyeletsa mangolo a molao a kopo ea ho fetisoa, ho amoheloa le ho ananeloa kapa ho kena.

TEMANA EA 35 Linaha tsa puso e kopaneng kapa tse sebelisang melao-theo e arohaneng.

Lipehelo tse latelang li tla ama litho tse nang le puso e kopaneng kapa tse sebelisang melao-theo e arohaneng.

- a) Ho ipapisitsoe le lipehelo tsa Tumellano ena eo phethahatso ea tsona e oelang tlas'a molao oa puso e kopaneng kapa e bohareng, boikarabelo ba puso e kopaneng kapa e bohareng bo tla tšoana le ba litho tse sa oeleng pusong e kopaneng.
- b) Ho latela lipehelo tsa Tumellano ena eo phethahatso ea tsona e oelang tlas'a melao oa linaha tse nang le metheo e arohaneng, linaha, litikoloho kapa mabatooa a sa tlangoeng ke metheo ea puso tse kopaneng ho nka likhato tsa molao; 'muso oa kopano o tla eletsisa ba ikarabelang linaheng tse amehang, litikoloho kapa mabatooa (cantons) ka lipehelo tse boletsoeng, 'me 'muso o bile o etsa likhothaletso hore bao ba li ananele.

TEMANA EA 36 Ho ikhula

1. Setho sefe kapa sefe se ka ikhula Tumellanong ena.
2. Ho ikhula ho tla etsoa ka mangolo a molao, 'me a nehelanoe ho Motsamaisi-kakaretso oa UNESCO.
3. Ho ikhula ho tla kena tšebetsong kamor'a likhoeli tse leshome le metso 'meli (selemo) kamor'a ho amoheloa ha mangolo a molao a ho ikhula; 'me hoo ho ke ke ha ama boikarabelo ba tefo ea lichelete tsa setho se ikhulang hofihlela nakong eo boikhulo bo tla nkoa bo sebetsa.

TEMANA EA 37 Mesebetsi ea Bolisa.

Motsamaisi-kakaretso oa UNESCO e le molisa oa Tumellano ena, o tla tsebisa Litho tsa Mokhatlo, Linaha tseo e seng litho tsa mokhatlo tse boletsoeng temaneng ea 33 esita le Machaba a Kopaneng ka phano ea mangolo 'ohle a molao a ho fetisoa, ho amoheloa, ho ananeloa kapa ho kena tse hlahang litemaneng tsa 32 le 33, le ka ho ikhula ho hlahang temaneng ea 36.

TEMANA EA 38 Lihlomathiso.

1. Setho se ka tsebisa le ho khothaletsa hore ho etsoe lihlomathiso Tumellanong ena ka mongolo o tobisitsoeng ho Motsamaisi-kakaretso. Eena o tla nehelana ka tsebiso e joalo ho litho. Haeba nakong ea likhoeli tse tšeletseng kamor'a tsebiso e joalo, karolo e seng katlaase ho halofo ea litho e tšehetsa tlhahiso e joalo; Motsamaisi-kakaretso o tla teka tšisinyo e joalo kapele ho litho phuthehong e latelang ea Seboka se Seholo hore e tšohloe le ho ananeloa.
2. Lihlomathiso li tla ananeloa ke bongata ba peli borarong ba litho tse teng 'me tse nang le tokelo ea ho khetha.

3. Hang ha lihlomathiso Tumellanong ena li ananetsoe, li tla nehelanoa hore li fetisoe, li amoheloe le ho kenoa / ananeloa ke litho.
4. Lihlomathiso li tla kena tšebetsong, feela ho litho tse li fetisitseng,, tsa li amohela, tsa li ananela, le ho li tekenela; likhoeli tse tharo kamor'a ho fana ka mangolo a molao a boletsoeng serapeng sa 3 sa temana ena ka bongata ba peli borarong ba litho. Hamorao, bakeng la setho ka seng se fetisang, se amohelang, se ananelang le ho tekenela sehlomathiso; sehlomathiso se joalo se tla qala ho sebetsa kamor'a likhoeli tse tharo kamor'a ho finyeletsa mangolo a molao ha setho se joalo se fetisitse, se amohetse, se ananetse le ho tekena.
5. Mokhoa oa tsamiso o bontšitsoeng serapeng sa 3 le sa 4, ha o na ho sebetsa ha ho hlomathisoa temana ea 5 mabapi le palo ea litho tsa Komiti. Lihlomathiso tsena li tla qala ho sebetsa nakong eo li ananetsoeng ka eona.
6. Naha e tla fetoha setho sa Tumellano ena kamor'a ho kena tšebetsong ha lihlomathiso ho latela serapa sa 4 sa temana ena; setho seo, haeba se sa fane ka maikutloa a fapaneng, se tla nkoa:
 - a) E le setho Tumellanong ena joalokaha e hlomathisitsoe; ebile
 - b) E le setho ho Tumellano e sa hlomathisoang ho latela setho se sa tlangoeng ke lihlomathiso.

TEMANA EA 39 Litokomane tsa molao.

Tumellano ena e ngotsoe ka Searabia, Sechina, Senyesemane, Sefora, Serussia, le Sepanishe, 'me litokomane tse lipuong tsena tse tšeletseng li na le matla a lekanang.

TEMANA EA 40 Ngoliso

Ho ipapisitsoe le temana ea 102 ea Motheo oa Machaba a Kopaneng, Tumellano ena e tla ngolisoa ho bongoli ba Machaba a Kopaneng ka kopo ea UNESCO